

**rijksuniversiteit
groningen**

Masterthesis

Richtlijn gebruikelijke hulp aan jeugdigen gemeente Groningen

Een onderzoek naar in hoeverre professionals de Richtlijn gebruikelijke hulp benutten bij het in kaart brengen van de noodzaak voor jeugdhulp en welke knelpunten zij hierbij ervaren.

Romy Anker

r.anker@student.rug.nl

S5125413

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Mastertrack Orthopedagogiek

Begeleiders: L. Visscher MSc en dr. mr. E.C.C. van Os

Tweede beoordelaar: dr. C.J.M. Bijvoet-van den Berg

Aantal woorden: 10.504

Datum: 01/07/2022

Samenvatting

De Richtlijn gebruikelijke hulp is een handreiking aan professionals van WIJ Groningen die bij verzoeken om jeugdhulp moeten afwegen of de gevraagde hulp de verantwoordelijkheid van ouders is of dat er jeugdhulp nodig is. Om de noodzaak van jeugdhulp op een eenduidige manier in te schatten, is het belangrijk dat de richtlijn accuraat en duidelijk is. Daarnaast draagt de richtlijn bij aan heldere en navolgbare argumentatie over de noodzaak van jeugdhulp. Dit onderzoek richt zich daarom op de volgende onderzoeksvraag: ‘In hoeverre benutten professionals de Richtlijn gebruikelijke hulp bij het in kaart brengen van de noodzaak voor jeugdhulp en welke knelpunten ervaren zij hierbij?’ Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zijn vijf professionals van WIJ Groningen geïnterviewd. Uit de thematische analyse van de interviews zijn de volgende thema’s voortgekomen: 1) Proces noodzaak jeugdhulp; 2) Gebruik richtlijn; 3) Knelpunten en eigen visie van professionals. Met betrekking tot het eerste thema blijkt dat er een grijs gebied is, waarbij het onduidelijk is wat hoort bij opvoedingsvaardigheden van ouders en wat dusdanig uitzonderlijk is dat de hulp van ouders bovengemiddeld is. Uit het tweede thema blijkt dat de Richtlijn gebruikelijke hulp niet voldoende bekend is. Daarentegen maken de professionals voornamelijk gebruik van de Richtlijn passende hulp. De belangrijkste knelpunten waren de gebruiksonvriendelijkheid van richtlijnen voor jeugdhulp en het vermogen van ouders niet kunnen meewegen in de besluitvorming. Ten slotte blijkt dat de eigen visie van professionals een significante rol speelt rondom de noodzaak voor jeugdhulp.

Abstract

The Usual Help Guideline is a guideline for professionals of WIJ Groningen who consider whether the requested help for youth care is the responsibility of the parents or whether youth care is needed. To assess the need for youth care in an unambiguous way, it is important that the guideline is accurate and clear. In addition, the guideline contributes to clear and traceable arguments about the need for youth care. This study attempts to provide an answer to the following research question: ‘To what extent do professionals use the Usual Help Guideline when identifying the need for youth care and what bottlenecks do they experience in the process of decision-making?’ To answer the research question, five professionals from WIJ Groningen were interviewed. The following themes were formulated based on the thematic analysis: 1) Process necessity of youth care; 2) Use of guideline; 3) Bottlenecks and own vision of professionals. Regarding the first theme, it appears that there is a gray area, where it is unclear what belongs to parenting skills of parents and what is so exceptional that the help provided by parents is above average. The second theme shows that the Usual Help Guideline is not sufficiently known. In contrast, the professionals mainly use the Appropriate Help Guideline. The most important bottlenecks were the user-unfriendliness of guidelines for youth care, and not being able to take the capacity of parents into account in decision-making. Finally, it appears that the own vision of professionals plays a significant role regarding the need for youth care.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	2
ABSTRACT.....	3
INLEIDING.....	5
ORTHOPEDAGOGISCH KADER.....	6
COMPLEXITEIT VAN HET INSCHATTEN VAN DE NOODZAAK TOT JEUGDHULP	14
DOEL- EN VRAAGSTELLINGEN	15
METHODE	16
ONDERZOEKSDSIGN	16
ONDERZOEKSGROEP	16
WERVING ONDERZOEKSGROEP	16
ONDERZOEKSPROCEDURE EN INSTRUMENT	17
DATA-ANALYSE.....	17
RESULTATEN	18
PROCES NOODZAAK JEUGDHULP	18
GEBRUIK RICHTLIJN	21
KNELPUNTEN EN EIGEN VISIE VAN PROFESSIONALS.....	24
CONCLUSIE EN DISCUSSIE.....	28
LITERATUURLIJST.....	32
BIJLAGEN	35
BIJLAGE A – INTERVIEW PROTOCOL	35
BIJLAGE B – CODEBOEK	37
BIJLAGE C – CODEBOOM	39

Inleiding

Op 1 januari 2015 is de Jeugdwet in werking getreden en is de verantwoordelijkheid voor jeugdzorg naar de gemeenten gedecentraliseerd (Welling, 2016). Bakker (2018) stelt dat onder jeugdzorg drie hulptypen vallen: jeugdhulp, jeugdbescherming/kinderbescherming en jeugdreclassering. Onder jeugdhulp valt de hulp voor jeugdigen met psychische problemen, verstandelijke beperking of opvoedproblemen van ouders. De besluitvorming in het jeugdhulp proces moet plaats vinden op zorginhoudelijke gronden. Wallace en Bendit (2009) stellen dat de visie die een Europees land heeft op jeugd terug te zien is in het jeugdbeleid. In Artikel 5.1 van de Jeugdwet wordt gesteld dat de gemeente ervoor moet zorgen dat toeleiding naar en het inzetten van de jeugdhulp uitgevoerd wordt door (of onder verantwoordelijkheid van) professionals die zijn opgenomen in het kwaliteitsregister jeugd of om BIG-geregistreerde professionals (verantwoorde werktoedeling). In de gemeentelijke toegang dient een brede deskundigheid aanwezig te zijn (Jeugdwet, artikel 2.1) ten aanzien van opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen, opvoedingssituaties waardoor jeugdigen mogelijk in hun ontwikkeling worden bedreigd, taal- en leerproblemen, somatische aandoeningen, lichamelijke of verstandelijke beperkingen, kindermishandeling en huiselijk geweld (De Ruiters, 2016). De jeugdhulp wordt geboden door hulpaanbieders die gecontracteerd worden door de gemeenten. In veel gemeenten zijn wijkteams aanwezig die dienen als laagdrempelige toegang tot jeugdhulp en waar jeugdigen en ouders naartoe kunnen met hulpvragen. Deze wijkteams voorzien van advies of informatie over opvoeding, kunnen doorverwijzen naar hulpverleners of bieden zelf hulp. In de gemeente Groningen kunnen jeugdigen en ouders voor jeugdhulp terecht bij de WIJ-teams van WIJ Groningen (Gemeente Groningen, 2021).

De gemeente Groningen heeft de Richtlijn gebruikelijke hulp opgesteld voor de professionals uit de WIJ-teams in Groningen. In de Richtlijn gebruikelijke hulp aan jeugdigen gemeente Groningen staat beschreven hoe de toekenning van jeugdhulp zou moeten verlopen. De Richtlijn biedt een afwegingskader voor het toekennen of afwijzen van jeugdhulp. Bij verzoeken om jeugdhulp moeten de professionals van WIJ Groningen afwegen of de gevraagde hulp de verantwoordelijkheid van de ouders is (gebruikelijke hulp) of dat dit de verantwoordelijkheid van de staat is en de ouders jeugdhulp nodig hebben (boven gebruikelijke hulp). Om te beslissen of de gevraagde hulp de gebruikelijke hulp van ouders overstijgt wordt er gekeken naar de eigen kracht in het gezin en hun omgeving. Boven gebruikelijke hulp valt buiten de hulp en zorg die ouders gemiddeld genomen kunnen bieden bij jeugdigen van dezelfde

leeftijd met een gemiddeld normale ontwikkeling (Gemeente Groningen, 2021). Wanneer er sprake is van boven gebruikelijke hulp kunnen de ouders en de jeugdige in aanmerking komen voor jeugdhulp. Uit jurisprudentie volgt ook dat boven gebruikelijke hulp onder bepaalde omstandigheden van ouders mag worden verwacht. Eigen kracht en het aanspreken van het eigen netwerk van inwoners is een belangrijk uitgangspunt van het beleid sociaal domein van de gemeente Groningen: ‘de leefwereld aan zet’ (Gemeente Groningen, 2021).

Orthopedagogisch kader

Om de noodzaak van jeugdhulp in kaart te brengen kan het levensloopmodel een belangrijk hulpmiddel vormen. In dit model is veel aandacht voor beschermende factoren en het versterken van opvoedingsvaardigheden (Ince et al., 2020). Vanuit het levensloopmodel wordt per leeftijdsgroep een overzicht gegeven van de belangrijke ontwikkelingstaken van jeugdigen en van de opvoedingsopgaven die daar voor ouders tegenover staan. Sommige kinderen en hun ouders hebben door de omstandigheden waarin zij opgroeien en opvoeden te maken met extra uitdagingen. Dat geldt onder andere voor kinderen van ouders met een verstandelijke beperking, kinderen in gezinnen met geldzorgen, kinderen van ouders met een migratieachtergrond en voor kinderen met psychosociale problemen (Ince et al., 2020). In het levensloopmodel (Ince et al., 2020) is te zien dat in iedere leeftijdsfase kinderen met nieuwe ontwikkelingstaken worden geconfronteerd: opgaven die kenmerkend zijn voor een bepaalde periode in de ontwikkeling en die om bepaalde vaardigheden vragen. Een ontwikkelingstaak is bijvoorbeeld het opbouwen van een goede gehechtheidsrelatie met de ouder of goed kunnen omgaan met leeftijdgenoten. Het kind of de jongere moet zich vaardigheden eigen maken om die taken te kunnen vervullen (Slot & van Aken, 2019). De ontwikkeling die kinderen doormaken vraagt steeds om aanpassing van opvoedingsvaardigheden van ouders. In elke leeftijdsfase met bijbehorende ontwikkelingstaken moeten ouders hun gedrag afstemmen op wat hun kind kan of nog moet leren (Oudhof et al., 2013). Het gaat bij deze vaardigheden om interactievaardigheden in het directe contact met het kind en om vaardigheden in het creëren van voorwaarden om de ontwikkeling van het kind zo goed mogelijk te laten verlopen. Het gaat hier onder andere om de volgende opvoedingsvaardigheden: het bieden van emotionele ondersteuning (sensitieve responsiviteit of sensitiviteit), het respecteren van de autonomie van kinderen, structuur bieden en grenzen stellen, informatie en uitleg geven, ontwikkeling stimuleren en begeleiden van interacties tussen kinderen. Maccoby (1992) stelt dat deze vaardigheden samenhangen met het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen. Ince et al.,

(2020) hebben een samenvattend overzicht van ontwikkelingstaken, opvoedingsvaardigheden en ‘normale’ uitdagingen weergegeven in het levensloopmodel (zie tabel 1).

Tabel 1

Samenvattend overzicht van ontwikkelingstaken, opvoedingsvaardigheden en ‘normale’ uitdagingen

Leeftijd	Belangrijkste milieus	Ontwikkelingstaken	Opvoedingsvaardigheden	‘Normale’ uitdagingen
0-2 jaar	<ul style="list-style-type: none"> • Gezin • Opvang 	<ul style="list-style-type: none"> • Veilige hechting; • Lichaamsbeheersing; • Exploratie en spelen; • Autonomie en individuatie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Soepele verzorging; sensitief en responsief reageren op gedrag van het kind; letterlijk beschikbaar zijn; structuur bieden; ruimte geven voor exploratie; spelen en praten; ontwikkeling stimuleren 	<ul style="list-style-type: none"> • Voedingsproblemen; slaapproblemen; scheidingsangst; angst voor vreemden, donker, geluiden en onbekende situaties; incidenteel huilen
2-4 jaar	<ul style="list-style-type: none"> • Gezin • Buurt • Opvang • Media 	<ul style="list-style-type: none"> • Representatieve vaardigheid; • Taalvaardigheid en denkontwikkeling; • Zelfsturing (enige mate kunnen beheersen van emoties en gedrag); • Constructieve omgang met leeftijdsgenootjes; • Socialisatie; • Zelfredzaamheid; • Sekserol-identificatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Sensitiviteit voor cognitief niveau (praten, informatie en uitleg geven, ontwikkeling stimuleren); • Respect voor autonomie en grenzen stellen; • Bevorderen zelfsturing (impulscontrole) 	<ul style="list-style-type: none"> • Angst voor vreemden, donker, geluiden en onbekende situaties; koppigheid; driftbuien; agressie; ongehoorzaamheid; druk gedrag; niet zindelijk zijn; zeuren/ driftbuien om beeldschermgebruik.
4-6 jaar	<ul style="list-style-type: none"> • Gezin • Basisschool • Opvang • Verenigingen • Mediaomgeving 	<ul style="list-style-type: none"> • Schoolse vaardigheden • Taal- en denkontwikkeling • Executieve vaardigheden (zelfsturing) • Gezinsnormen eigen maken, houden aan regels; • Vriendschappen sluiten; • Ontwikkeling gewetensontwikkeling/schaamtegevoelens; • Digitale vaardigheden (apparaten gebruik beheersen/besturen) 	<ul style="list-style-type: none"> • Aanmoedigen sociaal gedrag • Gelegenheid geven voor omgang met leeftijdsgenootjes; • Respectvol omgaan met verschillen in etniciteit en gender; • Mediaopvoeding • Regels en grenzen uitleggen en stellen (bv. Gedrag, media-gebruik, televisie) • Loslaten en vertrouwen geven 	<ul style="list-style-type: none"> • Niet gegronde angsten; ruzies met leeftijdgenoten; zindelijkheid; schoolweigering; gebrek zelfsturing.

6-12 jaar	<ul style="list-style-type: none"> • Gezin • Opvang • School Verenigingen • Peergroep • Mediaomgeving 	<ul style="list-style-type: none"> • Vergroten zelfstandigheid • Gebruik infrastructuren (geld, vervoer, vrijetijdsvoorzieningen sociale media) • Schoolse vaardigheden; • Internet en sociale mediavaardigheden; • Acceptatie door leeftijdgenoten; • Sociaal gedrag: Samenwerken, conflicten oplossen 	<ul style="list-style-type: none"> • Bevorderen zelfsturing (taakgerichtheid); • Bewust leren omgaan met media (tijd, inhouden, contacten); • Gelegenheid geven voor omgang met leeftijdgenootjes; respectvol omgaan met verschillen in etniciteit en gender; • Ondersteunen bij onderwijs; waardering voor schoolprestaties; 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruzies, pesten; concentratieproblemen; laag prestatieniveau; niet naar school willen; incidenteel stelen of vandalisme; overmatig gamen/televisie/netflix, cyberpesten.
12-16 jaar	<ul style="list-style-type: none"> • Gezin • School • Verenigingen • Peergroep • Mediaomgeving • Werkkring 	<ul style="list-style-type: none"> • Emotionele en praktische zelfstandigheid; • Ontwikkeling waardensysteem • Afstand nemen van ouders - peergroep wordt referentiekader; • Sociale contacten en vriendschappen leggen en onderhouden; seksualiteit; • Omgang met sociale media en gevaren onderkennen; • Onderwijs en beroepsvoorbereiding. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruimte bieden om te experimenteren en zich seksueel te kunnen ontwikkelen; • Toezicht houden; Emotionele beschikbaarheid; tolerantie voor experimenten; leeftijdsadequaate structuur bieden en grenzen stellen; voorbeeldfunctie vervullen m.b.t. leefstijl en gedrag. 	<ul style="list-style-type: none"> • Onzekerheid over bijvoorbeeld uiterlijk; Onderschatting of soms overschatting van zichzelf; wisselend humeur; incidenteel spijbelen; incidenteel gebruik van alcohol en drugs; twijfels over identiteit of toekomst; problemen met autoriteiten; overmatig gamen/mediagebruik, cyberpesten, sexting (dader en slachtoffer).
16-23 jaar	<ul style="list-style-type: none"> • Gezin • School • Verenigingen • Peergroep • Internetgroep • Werkkring 	<ul style="list-style-type: none"> • Overgang van jeugd naar volwassenheid; • Loskomen van ouderlijk gezag; ontwikkeling eigen waarden en normen; onafhankelijkheid; • Duurzame relaties aangaan; 	<ul style="list-style-type: none"> • Meer symmetrische relatie aan gaan met de jongere; • Emotionele, financiële en praktische steun; • Eigen keuzes en beslissingen laten maken; Accepteren seksuele keuzes; 	<ul style="list-style-type: none"> • Stemningswisselingen; • Incidenteel gebruik van alcohol en drugs; twijfels over identiteit of toekomst; problemen met autoriteiten.

Noot. Overgenomen uit het levensloopmodel, door Ince et al., (2020).

Het (sociale) competentiemodel (Spanjaard & Slot, 2015) zou ook een hulpmiddel kunnen zijn bij de inventarisatie van de noodzaak tot jeugdhulp. Dit model komt deels overeen met het levensloopmodel waarin de ontwikkelingstaken centraal staan. Het competentiemodel is gebaseerd op het sociaal leren en de cognitieve gedragstherapie en plaatst problemen en stoornissen van jeugdigen in een ontwikkelingsperspectief. Dit houdt in dat er niet alleen naar de problemen gekeken wordt, maar ook naar de mate waarin de jeugdige zich in verschillende ontwikkelingstaken wel of niet leeftijdsconform functioneert. Spanjaard en Slot (2015) hebben de specifieke taken voor elke leeftijdsfase weergegeven in het sociale competentiemodel (zie tabel 2).

Tabel 2

Ontwikkelingstaken per leeftijdsfase

Leeftijd	Ontwikkelingstaken
0-1 jaar	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Gehechtheid</i>: het zoeken van nabijheid bij een ouder of opvoeder, het ervaren van continuïteit, het gebruiken van ouders en opvoeders als veilige basis. • <i>Uitvoering van lichamelijke functies</i>: zien, horen, eten, drinken, objecten vastpakken, zitten, kruipen, lopen en klauteren. • <i>Ouder(s) en familie</i>: onderscheid maken tussen ouder en een vreemde, zonder paniek alleen kunnen zijn. • <i>Spelen</i>: doelgericht spelen met voorwerpen, spelen naast andere kinderen. • <i>Verkenning van de omgeving</i>: voorwerpen verkennen en gebruiken, de vloer/grond en ruimtes verkennen.
2-5 jaar	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ouder(s) en familie</i>: gezinsnormen eigen maken, je houden aan regels. • <i>Omgang met leeftijdgenoten</i>: samen spelen, initiatief nemen, voor jezelf opkomen, iets delen. • <i>Taal</i>: gesproken taal begrijpen, zinnen maken, een boodschap overbrengen, iets vertellen. • <i>Taakgerichtheid</i>: langere tijd met een taakje bezig zijn. • <i>Zelfverzorging</i>: met bestek eten, zichzelf wassen, zichzelf aan- en uitkleden. • <i>Zelfstandigheid</i>: dingen zelf doen, zindelijkheid, weten dat je een individu bent met eigen wensen en voorkeuren, verschuiving van externe regulatie (door opvoeders) naar zelfcontrole. • <i>Sekse-rol</i>: identificatie met de rol als jongen en meisje.
6-11 jaar	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Vergroten zelfstandigheid t.o.v. ouders/opvoeders</i>: privacy, een eigen mening en verantwoordelijkheid. • <i>Herkennen en bijsturen van emoties</i>: herkennen en benoemen van eigen gevoelens, risicovolle impulsen opmerken, beheersen of bijsturen.

-
- *Deelname aan basisonderwijs*: luisteren, in groepsverband functioneren; concentreren op taken, schoolse vaardigheden (lezen, schrijven, rekenen) eigen maken.
 - *Nemen van deilverantwoordelijkheden thuis*: uitvoeren van kleine taakjes, zorgen voor huisdieren.
 - *Relaties met leeftijdsgenoten*: aanknopen en onderhouden van wederkerige vriendschappen, geven en nemen in spel, eenvoudige conflicten oplossen, laten merken dat je de ander aardig vindt.
 - *Gebruik van basale infrastructures*: vervoer, geld, vrije tijd, digitale apparaten en de digitale wereld (internet en sociale media) gebruiken
 - *Zich verplaatsen in anderen*: je inleven in situaties die je niet zelf meemaakt, de bedoelingen en belangen kunnen inschatten van andere kinderen en van volwassenen, rekening houden met wensen/belangen van anderen.
 - *Veiligheid en gezondheid*: omgaan met fysieke gevaren (verkeer, vuur/ hitte, water, elektriciteit).

12-17 jaar

- *Positie ten opzichte van de ouders*: minder afhankelijk worden van de ouders en het bepalen van een eigen plaats binnen de veranderende relaties in het gezin en de familie.
 - *Onderwijs of werk*: kennis en vaardigheden opdoen om later een beroep uit te kunnen oefenen en een keuze maken ten aanzien van werk.
 - *Vrije tijd*: ondernemen van activiteiten in de vrije tijd en het zinvol doorbrengen van de tijd zonder verplichtingen.
 - *Eigen woonsituatie*: zorgdragen voor je eigen kamer en spullen, omgaan met je huisgenoten.
 - *Autoriteit en instanties*: accepteren dat er instanties en personen boven je gesteld zijn, binnen geldende regels en codes opkomen voor eigen belang.
 - *Gezondheid en uiterlijk*: zorgen voor goede voeding en een goede lichamelijke conditie, een uiterlijk waar je je prettig bij voelt en het inschatten en vermijden van risico's.
 - *Sociale contacten en vriendschappen*: contacten leggen en onderhouden, oog hebben voor wat contacten met anderen kunnen opleveren, je openstellen voor vriendschap, vertrouwen geven en nemen, wederzijdse acceptatie.
 - *Sociale media en internet*: smartphone en computer gebruiken, informatie vinden en delen, informatie en berichten wegen, onderscheid tussen de virtuele en de reële werkelijkheid maken, gevaren onderkennen.
 - *Intimiteit en seksualiteit*: seksualiteit integreren in je persoonlijkheid, ontdekken wat mogelijkheden, wensen en grenzen zijn in intieme en seksuele relaties bij jezelf en bij anderen.
 - *Bij cultuurverschillen*: normen van verschillende culturen kennen, inschatten welke vaardigheden in welke culturele context passend zijn.
-

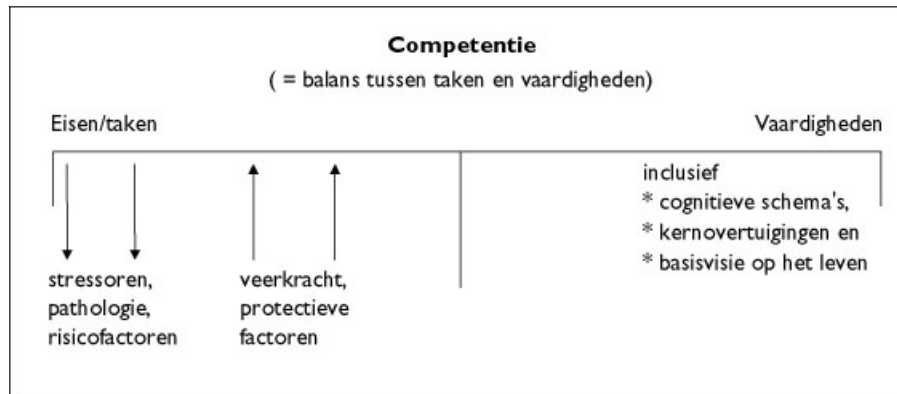
18-23 jaar	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Eigen woonsituatie</i>: zoeken van en zorgdragen voor een plek waar je goed kunt wonen, zorgdragen voor voldoende financiële middelen. • <i>Positie ten opzichte van gezin van herkomst en familie van eventuele partner</i>: vanuit zelfstandigheid contact met ouders en andere familieleden opnieuw vormgeven. • <i>Onderwijs of werk</i>: een opleiding afronden met een diploma/arbeidskwalificatie, een baan vinden, omgaan met collega's en je meerdere. • <i>Vrije tijd</i>: ondernemen van activiteiten in de vrije tijd en het zinvol en prettig doorbrengen van de tijd waarin er geen verplichtingen zijn. • <i>Zelfredzaamheid</i>: de weg weten en voor jezelf opkomen ten aanzien van allerlei instanties en regels waarmee je als meerderjarige mee te maken krijgt. • <i>Gezondheid en uiterlijk</i>: zelfstandig zorgdragen voor een goede lichamelijke conditie, goede voeding en het inschatten en vermijden van risico's. • <i>Sociale contacten en vriendschappen</i>: contacten opbouwen en onderhouden, duurzame vriendschappen aangaan. • <i>Intimiteit en seksualiteit</i>: aangaan van en ervaring opdoen met (duurzame) relaties.
------------	---

Noot. Overgenomen uit het sociale competentiemodel, door Spanjaard en Slot (2015).

Iemand is (sociaal) competent als hij de levenstaken die bij zijn ontwikkelingsniveau en omstandigheden passen 'aankan' met de vaardigheden die hij heeft (Bartels, 2001). Dat deze ontwikkelingstaken belangrijk zijn is ook terug te zien in de Jeugdwet. Hierin worden drie ontwikkelingstaken genoemd waarop jeugdhulp dient te richten: het gezond en veilig opgroeien, het groeien naar zelfstandigheid en zelfredzaamheid, en het maatschappelijk participeren (Spanjaard & Slot, 2015). Of iemand sociaal competent kan worden genoemd, is een combinatie van een constatering en beoordeling: 'slaagt' iemand bijvoorbeeld voor levenstaken? Vindt men dat hij dingen 'goed', competent aanpakt? Het gaat hier om een afweging die gemaakt wordt op basis van of de persoon voldoende vaardigheden heeft om de levenstaken te vervullen die passend zijn bij de leeftijd. Competentie komt tot stand als er een balans is tussen levenstaken en vaardigheden. Levenstaken worden verzwaard door stressoren, pathologie of risicofactoren, en verlicht door veerkracht en protectieve factoren. Vaardigheden omvatten de basisvisie, de kernovertuigingen en cognitieve schema's die iemand heeft over 'het leven', over zichzelf en anderen (Orobio Castro et al., 2005). Wie bijvoorbeeld als kernovertuiging heeft dat je niemand kunt vertrouwen, ontwikkelt vaardigheden die gebaseerd zijn op het wantrouwen van anderen (bijvoorbeeld 'testen' van anderen op het 'waarheidsgehalte' van wat ze zeggen, opponeren). Dit alles wordt kort weergegeven in het balansmodel van sociale competentie (zie figuur 1).

Figuur 1

Balansmodel van sociale competentie

Het sociale competentiemodel geeft niet alleen inzicht in de eigen kracht van gezinnen tijdens de analysefase (wat speelt er en wat is er nodig), maar biedt ook aanknopingspunten voor de in te zetten hulp (hoe worden de nodige veranderingen bereikt). Bartels (2001) stelt dat met het sociale competentiemodel escalatie van probleemgedrag te voorkomen is doordat de aandacht vooral uitgaat naar het creëren van condities voor een optimale ontwikkeling. Zoals het bieden van een adequate verzorging en een veilige, continue, stabiele fysieke en sociale omgeving; het tonen van interesse in het kind en het tonen van respect en begrip; het bieden van adequate voorbeelden omtrent gedrag, normen en waarden; het mogelijk maken van een constructieve omgang met leeftijdgenoten (Bartels, 2001). Uit onderzoek van Mortensen en Barnett (2015) is gebleken dat beschermende en risicofactoren verband houden met moedergevoelens van opvoedingsstress. In dit onderzoek werden depressieve symptomen van moeders, economische tegenspoed en negatief affect van kinderen als risicofactoren geëvalueerd als wel de sociale steun van moeders en kwaliteit van romantische relaties als beschermde factoren. Carr en Vandiver (2001) stellen dat de bevindingen in hun onderzoek aansluiten bij het competentiemodel van veerkracht en het belang van het versterken van beschermende factoren.

Sanders en Morawska (2018) stellen dat ouders eenmaal niet geboren worden met de wetenschap hoe zij kinderen moeten opvoeden. Hoe ouders leren om voor hun kinderen te zorgen wordt beïnvloed door meerdere contextuele problemen, waaronder het temperament en karaktereigenschappen van het kind, het vermogen van een ouder om hun eigen emoties en gedrag te reguleren en hun cognitief functioneren (inclusief verwachtingen en attributies). Van alle factoren die de ontwikkeling van een kind beïnvloeden, is de kwaliteit van de opvoeding die kinderen krijgen het belangrijkste (Collins et al., 2000). Ouder zijn kan een vervullende rol

zijn die het leven van ouders enorm veel vreugde, trots en geluk brengt. Soms kan de ouderrol ook een uitdaging zijn, en voor sommigen kan het behoorlijk overweldigend worden. Dit is afhankelijk van het aantal aanwezige beschermende en risicofactoren. In wezen is ouderschap gemakkelijker en minder stressvol wanneer gezinnen in een omgeving leven die bevorderlijk is voor goed ouderschap (Sanders & Turner, 2018). Beschermde factoren zijn onder meer wonen in een stabiel, ondersteunend huis met zorgzame, bekwame en betrokken ouders. Daarnaast zijn beschermde factoren ouders die toegang hebben tot regulier werk, hoogwaardig onderwijs en opvang voor jonge kinderen, betaalbare gezondheidszorg en tandheelkundige zorg, veilig spelen, recreatieve voorzieningen, en uitgebreide familie en sociale steun (Sanders & Turner, 2018).

Opvoeden vindt echter plaats in verschillende sociaaleconomische omstandigheden en kinderen beginnen hun leven in verschillende situaties die geen gelijke kansen bieden om zich te ontwikkelen (Marmot & Bell, 2012). Omgekeerd wonen te veel kinderen in gezinnen met weinig van de bovengenoemde voordelen, waar het dagelijks leven een worsteling is en gezinsleden worden blootgesteld aan chronische stress, blijkt uit Australisch onderzoek (2017). Zo leeft naar schatting 17% van de Australische kinderen onder de 15 jaar in armoede (tegen 15% een decennium eerder), en 22% van de kinderen is ontwikkelingskwetsbaar, met meer ontwikkelingskwetsbare kinderen in gebieden met lage inkomens en inheemse gezinnen (Sanders & Turner, 2018). Andere risicofactoren zijn onder meer stressvolle levensomstandigheden waarin ouders worden blootgesteld aan geweld (intieme partner-, huiselijk of gemeenschapsgeweld), het ervaren van of samenleven met iemand met ernstige psychische problemen, middelenmisbruik, chronische lichamelijke gezondheidsproblemen, dakloosheid of betrokkenheid bij het strafrechtstelsel. Wanneer ouders sociaal geïsoleerd zijn van partners als gevolg van een verbroken relatie en weinig of geen toegang hebben tot uitgebreide gezinsondersteuning, kan het alleen opvoeden van kinderen een zeer veeleisende verantwoordelijkheid zijn. Ook het ervaren van depressieve gevoelens van ouders is een risicofactor bij het opvoeden van kinderen (Mortensen & Barnett, 2015). Hoge niveaus van stress verminderen de zelfeffectiviteit van de ouders en het opvoedingsvermogen (Crnic & Ross, 2017). Kinderen die in een risicovolle gezinsomgeving zijn opgegroeid, zijn gedurende hun hele leven kwetsbaar voor het ontwikkelen van ernstige sociale, emotionele, gezondheids- en mentale gezondheidsproblemen (Center on the Developing Child at Harvard University, 2016). Hermanns (2011) stelt dat de ernst van problematiek wordt gerelateerd aan de principes draagkracht en draaglast. Het niet in evenwicht zijn van draaglast en draagkracht in het gezin is daarmee de kern van de aanspraak op jeugdhulp. Dit houdt in dat opvoeden en opgroeien niet

meer ‘vanzelf’ verlopen. Het doel van de jeugdhulp is steeds de verhouding tussen draagkracht en draaglast te herstellen zodat het ‘gewone’ leven weer door kan gaan (Hermanns, 2011).

Complexiteit van het inschatten van de noodzaak tot jeugdhulp

De Richtlijn gebruikelijke hulp is een handreiking aan professionals van WIJ Groningen die bij verzoeken om jeugdhulp moeten inventariseren of de gevraagde hulp volgens ‘algemeen aanvaarde maatschappelijke normen’ de verantwoordelijkheid van ouders is of dat er jeugdhulp nodig is. De gemeente Groningen wil graag weten wat de bruikbaarheid van de richtlijn in de praktijk is en of er eventuele aanpassingen nodig zijn (Gemeente Groningen, 2021). Het is namelijk van groot belang om in de besluitvorming rondom het wel of niet toekennen van jeugdhulp de (opvoed)situatie voor een kind goed te kunnen inschatten. Een toepasbare Richtlijn gebruikelijke hulp kan hiervoor bruikbare handvaten bieden. Het maken van een dergelijke inschatting lijkt misschien op het eerste gezicht geen probleem, maar blijkt in de praktijk complex (Hemrica & Bosker, 2019). Het valt bijvoorbeeld op dat professionals bij het gebruik van het levensloopmodel in de praktijk verschillend denken over wat beschermende factoren zijn. Voor een deel van de professionals zijn beschermende factoren vaardigheden van de cliënt of omstandigheden in de leefsituatie die de veiligheid ondersteunen, bijvoorbeeld het in staat zijn om vrienden in te schakelen die actief ondersteunen. Een ander deel van de professionals definieert een beschermende factor als het niet aanwezig zijn van een risicofactor, bijvoorbeeld ‘er wordt niet geslagen’ of ‘school maakt geen melding van bijzonderheden’. De eigen visie van professionals zorgt ervoor dat orthopedagogische modellen anders worden geïnterpreteerd (Hemrica & Bosker, 2019).

Meer eenduidigheid over de wijze waarop eigen kracht van ouders geïnventariseerd zou moeten worden, maakt onder andere besluitvorming over jeugdhulp transparanter en borgt dat risico- en beschermende factoren systematisch worden beoordeeld (Bartelink, 2018). Daarnaast is bekend dat het structureren van besluitvorming en het gebruik van gevalideerde tools/vragenlijsten gemiddeld resulteren in betere inschattingen dan een ongestructureerd professioneel oordeel (Grove et al. 2000). Dat wil zeggen dat het gebruik van tools/vragenlijsten in de inventarisatie helpen om op grond van de beschikbare informatie de voorliggende casus systematisch te beoordelen (Berge & Vinke, 2006). Juist omdat het moeilijk is om de noodzaak van jeugdhulp op een eenduidige manier in te schatten, is het belangrijk dat de richtlijn zo goed en duidelijk mogelijk is. Een richtlijn geeft onderbouwde aanbevelingen voor het handelen van professionals op basis van wetenschappelijke kennis, praktijkkennis van professionals en ervaringskennis van jeugdigen (Stals, 2017). Het gebruik van de richtlijn zorgt voor een

objectief afwegingskader om te beoordelen of, en zo ja, in hoeverre sprake is van gebruikelijke hulp. De richtlijn helpt bij de besluitvorming over jeugdhulp door vast te stellen of er sprake is van voldoende eigen kracht van de ouders. Dit verkleint de kans dat er te snel jeugdhulp wordt toegekend of dat er ten onrechte jeugdhulp wordt afgewezen. Het draagt ook bij aan heldere en navolgbare argumentatie omtrent waarom jeugdhulp noodzakelijk is (Hemrica & Bosker, 2019). Hieruit blijkt dat het belangrijk is om erachter te komen in hoeverre de professionals de Richtlijn gebruikelijke hulp benutten bij het in kaart brengen van de noodzaak voor jeugdhulp en hoe professionals de richtlijn vertalen naar hun dagelijkse praktijk.

Doel- en vraagstellingen

Deze masterthesis maakt deel uit van een overkoepelend onderzoeksproject dat als doel heeft om de advisering en besluitvorming over het verlenen van jeugdhulp in Groningen te toetsen aan het kinderrechtelijk en orthopedagogisch kader. Het doel van deze masterthesis is de bruikbaarheid van de Richtlijn gebruikelijke hulp aan jeugdigen in Groningen inzichtelijk krijgen waaruit een advies geformuleerd kan worden over eventuele aanpassingen van de richtlijn. Dit leidt tot een wetenschappelijke onderbouwing van zowel de advisering als de besluitvorming over het verlenen van jeugdhulp in Groningen. In deze thesis zullen de volgende onderzoeksvraag en subvragen centraal staan:

In hoeverre benutten professionals de Richtlijn gebruikelijke hulp bij het in kaart brengen van de noodzaak voor jeugdhulp en welke knelpunten ervaren zij hierbij?

1. Hoe wordt de noodzaak voor jeugdhulp geïnventariseerd door professionals bij het wel of niet toekennen van jeugdhulp?
2. Welke tools/vragenlijsten gebruiken professionals bij het in kaart brengen van de noodzaak voor jeugdhulp?
3. Hoe beslissen professionals op basis van deze inventarisatie over het wel of niet toekennen van jeugdhulp?
4. Welke knelpunten ervaren professionals in dit proces en hoe zou dit verbeterd kunnen worden?

Methode

Onderzoeksdesign

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is er gebruik gemaakt van een cross-sectioneel en kwalitatief onderzoeksdesign. Professionals uit de WIJ-teams in Groningen zijn geïnterviewd om te inventariseren in hoeverre zij de Richtlijn gebruikelijke hulp benutten bij het in kaart brengen van de noodzaak voor jeugdhulp en welke knelpunten zij hierbij ervaren. Er zijn semigestructureerde interviews afgenomen zodat er ruimte was voor eigen antwoorden. Daarnaast kon er op deze manier afgeweken worden van de vooraf opgestelde vragen en was er ruimte voor onderwerpen die werden aangebracht door de participant (Galletta, 2013). De Ethische Commissie van Gedrags- en Maatschappijwetenschappen heeft op 25 april 2022 toestemming gegeven voor dit onderzoek (PED-2122-S-0039).

Onderzoeksgroep

Vijf medewerkers van de WIJ-teams in Groningen zijn geïnterviewd over de inventarisatie en overwegingen die een rol hebben gespeeld bij de advisering en besluitvorming rondom aanvragen voor jeugdhulp. De respondenten voldeden aan de volgende inclusiecriteria: 1) De professionals hebben een functie binnen WIJ Groningen met betrekking tot jeugd; 2) De professionals hebben een rol in de inventarisatie. De professionals die uiteindelijk zijn geïnterviewd waren werkzaam op verschillende locaties van WIJ Groningen. Eén professional was werkzaam als gedragswetenschapper en vier professionals waren werkzaam als jeugdgeneralist.

Werving onderzoeksgroep

De contactpersonen van WIJ Groningen hebben een informatiebrief verspreid onder professionals die voldeden aan de inclusiecriteria. Door middel van contactgegevens op de informatiebrief konden professionals van WIJ Groningen contact opnemen met de onderzoeker voor meer informatie en/of zich aanmelden voor deelname aan het onderzoek. Ondanks het versturen van een herinnering heeft dit niets opgeleverd. Mede dankzij de contactpersoon van de gemeente Groningen zijn de respondenten uiteindelijk geworven op een training voor werknemers van WIJ Groningen. In de pauze van de training zijn professionals persoonlijk aangesproken en zijn er afspraken voor interviews ingepland met vijf professionals die voldeden aan de inclusiecriteria. De respondenten hebben de informatiebrief meegekregen.

Onderzoeksprocedure en instrument

De onderzoeker heeft een afspraak ingepland met de professionals van WIJ Groningen die zich hebben aangemeld voor het onderzoek. Voorafgaand aan het interview hebben de respondenten een toestemmingsverklaring ondertekend. De verzamelde data zijn opgenomen met een audio-recorder en de interviews duurden gemiddeld 30-40 minuten. De interviews hebben face-to-face plaatsgevonden op de werkplek van de professionals. Tijdens de interviews is er gebruik gemaakt van een semigestructureerd interview format die van tevoren werd opgesteld met de volgende onderwerpen: proces van inventarisatie, ervaring van professionals met tools/vragenlijsten die worden gebruikt in de inventarisatie, proces van besluitvorming, ervaren knelpunten, en invloed eigen visie professional (zie bijlage A).

Data-analyse

De interviews zijn geanonimiseerd en de transcripties zijn geüpload in het programma AtlasTi. Met dit programma zijn relevante tekstfragmenten gecodeerd en vervolgens thematisch geanalyseerd. Bij het analyseren van het transcript is er gebruik gemaakt van een codeboek met inductieve en deductieve codes (zie bijlage B). Aan de hand van het interview format is het codeboek opgesteld. Vervolgens zijn tijdens de analyse de volgende inductieve subcodes toegevoegd aan het codeboek: Intercollegiaal overleg, Geschiedenis hulpverlening, Afweging in de besluitvorming, Geldzaken en Wachtlijsten. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is gemeten na het analyseren van drie transcripten in samenwerking met een tweede onderzoeker. In het programma AtlasTi is de mate van overeenstemming tussen verschillende onderzoekers gemeten met Krippendorff's Alpha (0.844). De mate van overeenstemming kwam na de eerste meting uit op 0.465. Na de gecodeerde transcripten te hebben vergeleken en overleg met de tweede onderzoeker kwam de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid uit op de waarde 0.844. Deze waarde geeft aan dat de codes duidelijk geformuleerd zijn en dat de onderzoeksresultaten hetzelfde moeten zijn als het onderzoek door een andere onderzoeker wordt uitgevoerd (Antoine et al., 2014). Na het bespreken van de codes zijn er geen wijzigingen meer gedaan in het codeboek. Vervolgens zijn er patronen geïdentificeerd en zijn hier thema's aan verbonden (zie bijlage C). In de resultaten staan de gevonden thema's inhoudelijk beschreven. De thema's zijn vergeleken met de informatie uit het theoretisch kader. Eventuele lacunes tussen het theoretisch kader, de resultaten uit de interviews en de Richtlijn gebruikelijke hulp aan jeugdigen in de gemeente Groningen worden beschreven.

Resultaten

Op basis van de thematische analyse zijn er drie thema's geformuleerd: 1) Proces noodzaak jeugdhulp; 2) Gebruik richtlijn; 3) Knelpunten en eigen visie van professionals. De resultaten worden per thema inhoudelijk beschreven en geïllustreerd met citaten uit de interviews.

Proces noodzaak jeugdhulp

Het eerste thema betreft het proces rondom de inventarisatie en besluitvorming van de noodzaak voor jeugdhulp.

Proces van inventarisatie

Het proces waarin de geïnterviewde professionals de noodzaak voor jeugdhulp in kaart brengen begint met een melding in het systeem. Ouders melden zich doorgaans bij WIJ via de inloop, telefonisch of mail. Soms komt een melding binnen via een andere organisatie zoals Veilig Thuis. Meldingen kunnen variëren van een persoonsgebonden budget (PGB) aanvraag tot vechtscheiding tot huiselijk geweld. Tijdens de inventarisatie wordt er een multidisciplinair overleg (MDO) ingepland waar vervolgens de hulpvraag wordt besproken. Hierin bespreken de professionals of het laagdrempelige hulp of een complex vraagstuk betreft, wie de vraag oppakt en onder welke expertise hij valt. Wanneer er sprake is van een spoedvraag wordt er direct gekeken of er actie ondernomen moet worden en welke acties er dan ondernomen moeten worden. Deze spoedaanvragen worden vaak opgepakt door een dag specialist. Achter de telefoondienst zitten een aantal dag specialisten op verschillende vlakken: iemand voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), iemand voor het algemeen maatschappelijk werk en een jeugdgeneralist. Wanneer er sprake is van een reguliere vraag dan gaat deze vraag naar het aanmeld overleg (AMO). Op het moment dat het jeugd betreft, wordt de case toegewezen aan twee jeugdgeneralisten/casemanagers jeugd. De gedragswetenschapper is elke week aanwezig bij het jeugd AMO en daarin bespreken de professionals alle meldingen die binnenkomen voor jeugd. Vanuit daar gaat het proces rollen om uit te zoeken wat zij kunnen toekennen vanuit de Jeugdwet en wat niet. Er start een onderzoek met een wettelijke termijn van 6 weken waarin de noodzaak voor jeugdhulp geïnventariseerd wordt. Het onderzoek kan echter langer duren op het moment dat er nog niet voldoende informatie is. Wanneer er bij een simpele hulpvraag al eerder in het onderzoek duidelijk is wat de uitkomst is kan het ook korter duren dan 6 weken.

Vervolgens wordt er door de jeugdgeneralisten contact gezocht met de betrokkenen van de melding. Dit zijn meestal in eerste instantie de ouders. De twee generalisten gaan altijd

samen in gesprek met ouders of een generalist samen met een jongerenwerker of kind hulpverlener. In het eerste kennismakingsgesprek worden verdiepende vragen gesteld om te kijken wat er werkelijk aan de hand is en wat er moet gebeuren. Een respondent probeert *‘helder te krijgen wat de hulpvraag precies is van ouders, maar misschien ook wel van de jongeren, van het kind.’*¹ Na het eerste gesprek met ouders worden veel hulpvragen voorliggend opgelost voordat er een onderzoek wordt gestart. Dit houdt in dat twee generalisten altijd eerst inventariseren of zij binnen WIJ Groningen groepen, vrijwilligers, kind hulpverlening of jongerenwerkers hebben welke ingezet kunnen worden. Een respondent legt uit: *‘Hebben ze een juridische vraag, kan er een vrijwilliger even mee kijken als het over schulden gaat. Dan lijkt het over opvoeding te gaan, maar dan gaat het over iets anders. Heb je een puber die die het spannend vindt om naar de middelbare school te gaan? Nou, dan hebben we een groep voor die overgang, dus eigenlijk alles wat niet geïndiceerd is. Het zal je verbazen hoeveel dat is.’* De melding wordt dan voorliggend opgelost met lichte opvoedondersteuning. Blijkt lichte opvoedondersteuning onvoldoende te zijn kunnen professionals eventueel nog opschalen.

Op het moment dat er na het eerste gesprek met ouders gezamenlijk wordt besloten om het onderzoekstraject in te gaan, tekenen ouders een persoonsverklaring om toestemming te geven. Vervolgens wordt er een dossier aangemaakt en begint de onderzoeksfase van 6 weken waarin er contact wordt gezocht met alle betrokkenen. Alle informatie wordt door de professionals verzameld door gesprekken te voeren. De jeugdgeneralisten voeren meerdere gesprekken met bijvoorbeeld ouders, het kind, de school en betrokken hulpverlening om helder te krijgen wat er speelt en wat nodig is om passende hulpverlening te bieden. Het is per casus verschillend wie er bij de gesprekken aanwezig zijn. Soms hebben ouders ook een cliëntondersteuner/zorgmakelaar via de zorgverzekeringswet of bijvoorbeeld via Stichting Mee. Een onafhankelijke cliëntondersteuner kent de wet beter dan de individuele ouder en helpt ouders om de juiste zorg te regelen voor hun kind of gezin.

Het doel van de gesprekken die in de inventarisatiefase worden gevoerd is om een samenhangend beeld te krijgen om te beslissen welke hulp professionals geven. Daarbij wordt het netwerk, de gezinssamenstelling, de financiën en andere relevante zaken in kaart gebracht. Professionals inventariseren onder andere de volgende vragen: *‘Wat het netwerk kan doen, hoe*

¹ Om de anonimiteit van de vijf respondenten te waarborgen verschijnen de citaten zonder het nummer van het interview waaruit het afkomstig is. Hier is voor gekozen in verband met de relatief kleine onderzoeksgroep.

het netwerk er uitziet? Werken ouders? Hoe ziet een dag eruit? Is er een dagbesteding? Zijn er andere betrokkenen?’’

‘‘Wat is er aan de hand? Wat gaat goed? Wat gaat niet goed? Wat kan je zelf oppakken? Waarin heb je nog meer nodig?’’ Sommige professionals geven aan dat ze het belangrijk vinden om tijdens de gesprekken transparant te zijn door te sparren met het gezin. Zij formuleren bijvoorbeeld hypothesen en controleren deze bij het gezin door na te vragen hoe het gezin dat ziet, wat zij ergens van vinden en of het klopt. Wanneer er in de eerste fase van het onderzoek al duidelijk is dat er veel aan de hand is zetten sommige professionals de casus op prio-hoog om direct jeugdhulp in te kunnen zetten.

Tijdens de interviews bleek dat de rol van het kind tijdens de inventarisatie afhangt van de leeftijd van het kind. Professionals gaven aan dat ze de kinderen bij het gesprek willen hebben wanneer ze de leeftijd hebben dat ze erbij kunnen zijn en zelf ook ergens wat van kunnen vinden. Ook als de kinderen jonger zijn willen de meeste professionals ze zien, maar bijvoorbeeld niet bij het eerste gesprek. Een respondent geeft aan: *‘‘Ik praat liever met kinderen dan over kinderen.’’*

Proces van besluitvorming

Na de inventarisatie maken professionals een afweging in de besluitvorming over het wel of niet toekennen van jeugdhulp. Jeugdhulp inzetten is een kernbeslissing en wordt altijd afgestemd met een gedragswetenschapper. Allereerst wordt gekeken naar wat een kind van die leeftijd zelf zou moeten kunnen. Wanneer het kind niet de vaardigheden beschikt die passend zijn bij de levensfase wegen de professionals de driehoek: omgevingsfactoren, kindfactoren en ouderfactoren tegen elkaar af. De meeste professionals wegen eerst af of het kan worden opgelost binnen het gezin of met de mensen om het gezin heen of dat het dusdanig specialistisch is dat er professionele hulp nodig is. Sommige professionals gaven echter aan dat ze merken dat er een grijs gebied is waarbij het onduidelijk is wat hoort bij opvoedtaken van ouders en wat dusdanig uitzonderlijk is dat de hulp van ouders bovengemiddeld is.

Om te onderbouwen kijken de professionals in het verleden van de ouder en nemen bijvoorbeeld mee wat voor opleidingsniveau de ouder heeft of hoe vaak de ouder depressief is geweest, et cetera. Een respondent legt uit: *‘‘Het is maatwerk, hè? En als wij weten dat een ouder een niveau heeft van, noem maar wat, 55, dan weet je natuurlijk al dat er echt wel compensatie nodig is. En als ouders verslaafd zijn geweest of verslaafd zijn. Daarom zijn die ouder factoren zo belangrijk.’’* Een andere belangrijke afweging die de meeste professionals vaak maken is: wat is goed genoeg ouderschap? Er zijn namelijk ook kinderen die in andere omstandigheden opgroeien. De omstandigheden moeten voor kinderen echter goed genoeg zijn

om zich te kunnen ontwikkelen. De vraag wat goed genoeg is komt vaker voor in casussen in wijken met een lage sociaaleconomische status.

Op het moment dat professionals zien dat ouders op een bepaald vlak vastlopen, geen netwerk hebben die daar iets kunnen doen en er voorliggend geen aanbod voor is, wordt er een voorstel gedaan. Een respondent legt uit: *“Dan doe ik een voorstel aan een gedragswetenschapper: zullen we jeugdhulp inzetten en wat is het beste passend? Dat besluiten we samen.”* Hierbij kijken de professionals vooral naar wat passend is bij dit gezin en naar wat het beste is voor kinderen: hoe kunnen zij zo gezond en veilig mogelijk opgroeien, wat is er nodig om dat te laten slagen en de kinderen zo lang mogelijk thuis te laten wonen. Je moet vooral kijken naar het individu en de meeste professionals vinden dat dat zo hoort. Niemand lijkt op elkaar en we zijn allemaal individuen, wat de één kan, kan de ander misschien niet en andersom. Daarnaast gaven professionals aan dat zij oprecht doen voor de burger wat gedaan zou moeten worden. Echter geven professionals aan dat ouders in het proces niet altijd krijgen wat zij aanvragen. Professionals geloven dat wanneer je bij WIJ Groningen aanklopt je een goed onderzoek krijgt en een luisterend oor.

Gebruik richtlijn

Dit thema betreft de mate waarin professionals gebruik maken van de Richtlijn gebruikelijke hulp jeugdigen gemeente Groningen of gebruik maken van andere richtlijnen.

De inventarisatie en besluitvorming doorlopen de meeste professionals met een stappenplan. Er zijn daarnaast regels waaraan zij zich als SKJ geregistreerde professionals moeten houden en er zijn richtlijnen waarbinnen zij moeten opereren. Professionals halen kennis vanuit richtlijnen en kennisbanken, daarnaast gebruiken zij ook vragenlijsten. De richtlijnen worden gebruikt als handvat om te controleren of professionals op het juiste spoor zitten. De bevindingen worden in het MDO besproken en daarin denkt de gedragswetenschapper mee en stelt kritische vragen. De gedragswetenschapper vraagt naar motivaties, geeft nuances, attendeert op bepaalde richtlijnen en geeft tips en tools. De professionals volgen de richtlijnen en worden er nauwlettend bij gepakt op het moment dat er zaken spelen. Hier worden sommige professionals scherp op toegezien dat zij dit doen. Binnen alle regels en richtlijnen hebben professionals hun eigen bewegingsruimte.

Sommige WIJ-teams zijn nog in ontwikkeling om het stuk jeugd goed neer te zetten en meer te werken in richtlijnen. Dit doen zij zodat ze een eenduidige aanpak hebben en hierdoor leren zij veel van elkaar. Over het algemeen vinden professionals dat de richtlijnen hen helpen omdat zij zich erachter kunnen verschuilen, bijvoorbeeld op het moment dat ouders in beroep

gaan. Professionals geven aan dat het besluit genomen wordt namens het College op grond van een aantal goede argumenten. En deze goede argumenten zijn afgeleid uit de richtlijnen, uit de verordening en uit de wet. Hierdoor draait het minder om de professionals zelf en meer om wat de richtlijnen zeggen.

De meeste professionals kennen de Richtlijn gebruikelijke hulp niet of weten niet of zij hem weleens gebruikt hebben. Sommige professionals geven aan voorafgaande het interview de richtlijn te hebben bekeken en dat de informatie niet onbekend is, het is de manier waarop zij werken en denken. Een professional dat wel bekend was met de Richtlijn gebruikelijke hulp gaf aan dat de richtlijn vooral een middel is om met ouders in gesprek te gaan over wat de ouder aanvraagt en wat ouderschap hoort te zijn. Het is een tool om te beoordelen wat voor hulp professionals kunnen inzetten. Een respondent legt uit: *‘We hadden laatst een kindje van 3 jaar met spasticiteit. Die had ook zijn ouders nodig om een gordel aan of uit te doen. Als het bijvoorbeeld gaat over kind van 3, heeft spasticiteit, heeft meer begeleiding nodig. Wat voor begeleiding heeft een kind van 3 normaliter nodig? Wat is dan hetgeen wat jij over gebruikelijk inzet? En wat blijft er dan over aan jeugdhulp en wat moet dan de Jeugdwet compenseren aan geld. Dat is een beetje het stappenplan.’* De Jeugdwet is een compensatie wet waarmee ouders ergens in kunnen worden gecompenseerd, echter wordt er nog een groot beroep gedaan op de eigen kracht van ouders. De professional gaf aan dat ouders daar ook nog weleens stappen in moeten zetten. Een respondent legt uit: *‘Heel vaak spreek ik nog ouders. Het ligt wel aan waar ze wonen. Hoe groter het huis, hoe beter ze er ook juridisch in zitten. Dan gaat het heel gauw over: ik heb recht op en ik heb een kind met beperking, dus ik heb recht op deze compensatie.’* De professional gaf aan dat de Richtlijn gebruikelijke hulp een kans biedt om een eerlijke analyse te maken en een eerlijk antwoord te geven op wat ze wel of niet toekennen. De richtlijn zorgt voor handvatten *‘omdat ouders anders de wereld aanvragen, terwijl je maar een klein beetje kan geven.’*

Professionals gaven aan wel andere richtlijnen te gebruiken. Dat betrof bijvoorbeeld de Richtlijn passende hulp en Richtlijn goed genoeg ouderschap. In principe zijn de ondersteuningsplannen gebaseerd op de Richtlijn passende hulp. De jeugdgeneralisten worden getraind in het schrijven van een ondersteuningsplan en de gedragswetenschappers hebben door formats helder waar een goed ondersteuningsplan aan moet voldoen. Door dit samen te voegen wordt er een goed product afgeleverd. Voor alle nieuwe jeugdgeneralisten is er een verplichte jeugdtraining waarin zij de Richtlijn passende hulp leren inzetten. In de training zit de driehoek, hoe steek je in, hoe ga je doelen stellen, welke hulp bied je wanneer aan en een onderdeel gebruikelijke hulp. Professionals geven aan dat de Richtlijn passende hulp de belangrijkste

richtlijn is in het vak. Een respondent legt uit: *‘Ik heb de Richtlijn passende hulp altijd bij mij. Want als gedragswetenschapper ga ik natuurlijk mee in dit verhaal. Dus die heb ik altijd bij me en op tafel liggen.’* De Richtlijn goed genoeg ouderschap gebruiken professionals ook regelmatig en gaat over wat past bij ouders en wat is goed genoeg. Deze richtlijn helpt bij het reflecteren op eigen normen en waarden en de basisvaardigheden die in Nederland zijn afgesproken: er is liefde en aandacht voor de kinderen, er wordt niet geslagen, geschopt, gekrabd of gebeten, et cetera. Professionals geven aan dat ouders minimaal aan deze basisvaardigheden moeten voldoen. De Richtlijn goed genoeg ouderschap is een uitgeschreven stuk tekst met een visie wanneer ouderschap wel of niet goed is. Een respondent legt uit: *‘Goed genoeg ouderschap is ook voor jou anders dan mij. Dus daar zitten ook veel meer grijze tinten om in te kleuren met elkaar.’*

Een jeugdgeneralist schrijft het plan samen met een jurist, en deze stappen zijn te vinden op de kennisbank Schulinck. Er zijn daarnaast meer organisaties die zich richten op handreikingen voor verschillende thema's, waaronder Wijkie. Sommige professionals geven echter aan dat Wijkie af en toe wat verouderd is. De meeste professionals maken in het proces van inventariseren gebruik van een standaard vragenlijst/eerste triage formulier voor het schrijven van het ondersteuningsplan. Deze worden uitgewerkt, geanalyseerd in intercollegiaal overleg en vervolgens weer besproken met ouders. Een ondersteuningsplan ontstaat doordat een vragenlijst in het systeem wordt ingevuld op basis van de drie gebieden: omgevingsfactoren, kindfactoren en ouderfactoren. Het is een zelfredzaamheidsmatrix waarin alle levensgebieden worden uitgevraagd. Dit heeft te maken met lichamelijke ontwikkeling of lichamelijke gesteldheid, geestelijke gesteldheid, financiën, werk, inkomen, algemene gesteldheid en participatie. Een respondent legt uit: *‘Daar staan eigenlijk alle leefgebieden op van het kind, van de ouders. Hoe zitten de ouders in de financiën? Wat zijn de opvoedcapaciteiten van de ouders? Steunende factoren, belemmerende factoren. Maar ook hoe is het kind qua motoriek? Hoe is het kind qua identiteit? Hoe is het kind qua cognitief functioneren? Als je dat allemaal onder elkaar schrijft, dan heb je uiteindelijk een brede analyse. Dit is het kind, dit is het systeem, dit is de omgeving. En dit is er nodig als compensatie vanuit de Jeugdwet.’*

In het proces van inventarisatie maken professionals ook gebruik van tools/vragenlijsten, bijvoorbeeld CAP-J (classificatie jeugdproblemen) en de vragenlijst voor ouderen. In het geval van veiligheid maken professionals onder andere gebruik van de veilig thuis kaarten en de LIRIK (Licht Instrument Risicotaxatie Kindveiligheid). Hiermee controleren professionals de risicofactoren en geven een reden om verder in gesprek te gaan.

Het geeft zicht op wat professionals al weten, wat zij nog niet weten en wat zij nog moeten uitvragen. Professionals geven aan dat de LIRIK dwingt om heel eerlijk en oprecht te kijken naar de casus. Is de ouder er wel of is de ouder er niet? Een respondent legt uit: *‘Twee jaar geleden viel een peuter van het balkon af. Een gezin waar ik betrokkenheid bij heb en dan kost het mij een jaar om dat huis kindvriendelijk te maken. Moeder: ‘en er is altijd wel een argument en er is altijd wel een goede reden waarom het nog niet gedaan is.’ Onderaan de streep heeft het een kalender jaar geduurd om ervoor te zorgen dat het kind nooit meer 6 meter kan vallen. En de vraag is dan, hè, wat is goed genoeg ouderschap? En die LIRIK laat op een gegeven moment wel heel duidelijk zien. Ja nee ja nee optelsom is het nee of is het ja.’* Professionals geven aan dat zij voor vragenlijsten ook regelmatig zoeken op de website van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI). Hier staan vragenlijsten op voor verschillende aandachtsgebieden, bijvoorbeeld voor verlengde jeugdhulp of complexe scheidingen. Professionals zien dit als een handleiding om te gebruiken in het gesprek met kinderen of ouders. Een respondent legt uit: *‘Daar staat waar je op moet letten, waar je aandacht voor moet hebben, maar er staan soms ook hele handige hand-outs op. Bijvoorbeeld met trauma, dat is ook zo'n groot thema. Dus traumasensitief werken. Waar moet je ook alweer op letten in de benadering? Wat zijn de signalen? Wat duidt op een ontwikkelingsstoornis op dat gebied? Wat werkt goed?’* Hierin staan concrete voorbeelden, de levensfasen van 0 tot 18 jaar, wat ‘normaal’ is en wat niet onder ‘normaal’ valt, et cetera.

Knelpunten en eigen visie van professionals

Dit thema betreft de knelpunten en rol van eigen visie die professionals ervaren omtrent het proces rondom de inventarisatie en besluitvorming van de noodzaak voor jeugdhulp.

Ervaren knelpunten

Sommige professionals geven aan dat zij het gebruik van de richtlijnen voor jeugdhulp niet gebruiksvriendelijk vinden. Dit resultaat komt voort uit het feit dat de professionals aangeven andere richtlijnen te gebruiken dan de Richtlijn gebruikelijke hulp. Hierdoor hebben de professionals hun knelpunten benoemd over het gebruik van alle richtlijnen. Om de juiste richtlijn te vinden moet er lang gezocht worden en professionals merken dat zij dit ingewikkeld vinden. Vooral als professionals het druk hebben, zakt het gebruik van richtlijnen wat naar de achtergrond. Wanneer zij hieraan herinnerd worden, zijn de professionals er weer wat actiever mee bezig en kunnen de richtlijnen helpen. Sommige professionals vinden dat de richtlijnen meer geïntegreerd zouden moeten worden om de juiste vragen te stellen voor een compleet beeld en om een goede inventarisatie te maken. Wanneer sommige professionals echter iets

specifiek willen zoeken, dan weten zij niet goed waar ze moeten zoeken. Nu gaan ze naar de website van de richtlijnen jeugdhulp, waar verschillende tegels staan met ADHD, multiprobleem, et cetera. De professionals geven aan dat zij vervolgens moeten bedenken waar de casus het beste bij past. Onder de tegels zitten echter weer verschillende opties en sommige onderwerpen overkoepelen elkaar. Een respondent legt uit: *‘Door sleur van de dag en voor mij de gebruiksonvriendelijkheid daarin, zorgt dat ervoor dat ik denk: nou pak het er niet bij, want dan moet ik eerst weer een half uur zoeken en in dat half uur had ik ook andere dingen kunnen doen.’* Andere professionals gaan hun mailbox bij langs om op zoek te gaan naar richtlijnen. Professionals geven aan dat het mooi zou zijn als alle richtlijnen centraal te vinden zijn op één punt, dit zou het gebruik van richtlijnen een stuk overzichtelijker en duidelijker maken. Bijvoorbeeld een pdf-bestand waar alle richtlijnen in staan en dat je in de zoekbalk kan tikken waar je naar op zoek bent.

Als je kijkt naar de eigen kracht van ouders ontstaat er volgens professionals een ethisch dilemma op het moment dat boven gebruikelijke hulp toch onder de verantwoordelijkheid van ouders valt. Professionals geven aan dat als de gemeente Groningen geen inkomensgrens hanteert iedereen die het vraagt er recht op heeft. In het plan houden professionals rekening met eigen kracht, echter mogen ze volgens de wet niet naar loonstroken vragen of het vermogen van ouders meenemen in de besluitvorming. Met name als je kijkt naar de vermogende wijken vinden sommige professionals de Jeugdwet een beetje wrang. Ouders met kinderen met een beperking hebben recht op dubbele fietsen, op Team050 hulp thuis, huiswerkbegeleiding, et cetera. De sterkste schouders krijgen de hulp, terwijl zij het zelf kunnen leiden. Juist omdat zij de mazen van de wet kennen. Professionals geven aan dat dit soms een strijdpunt is omdat zij daar niet over gaan: het staat in de wet, het is duidelijk. Een respondent legt uit: *‘Als jij met zijn tweeën meer dan bovenmodaal verdient. Moet je dan alsnog een volwaardig loon ernaast krijgen? Omdat je een kind met een beperking hebt, of kun je ook zeggen: ik doe als ouder wat minder. En we hebben ze hier binnen WIJ Groningen ook gehad. Ouders die wonen in xxx, hebben een kast van een huis, moeten vanwege hun hypotheek beide 60 uur werken. Ja, hebben wel kinderen met een beperking, dus specialistische opvang nodig. Dan is het voor mij ook wel een beetje de verhouding zoeken. Moeten wij dan gaan compenseren omdat jullie zo groot willen wonen?’*

Om dit op te lossen zouden sommige professionals voorstander zijn van een eerlijke inkomenstoets als het gaat om huishoudelijke hulp, maar ook in de vorm van PGB. En het houden van een maatschappelijk debat: *‘Wat betekent het voor ouders om een kind te hebben met een beperking? Betekent het dan dat jij je eigen droom nog mag volgen of koste wat het*

*kost moet volgen, of betekent het dan ook dat je je eigen pad even moet verleggen omwille van je kind?’’ Uiteindelijk zijn dit beleidsmatige keuzes. Professionals geven aan dat er allereerst een gemeentelijk besluit genomen zou moeten worden over een inkomenstoets en of je de Richtlijn gebruikelijke hulp strakker in gaat bedden. Waarbij bijvoorbeeld mensen woonachtig in een flat meer gecompenseerd krijgen dan mensen in een villa. Met het oog op de breedste schouders dragen de grootste lasten. Een respondent legt uit: *‘Nou, ik ben ergens wel voor een inkomenstoets. Waar die moet liggen, weet ik niet. Maar als je toch een potje jeugdhulp hebt, wat niet oneindig is en op een gegeven moment op is, dan vind ik wel dat je het eerlijk moet verdelen. Bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding voor kinderen met ADD, daar heb je recht op. En dan kan je wel zeggen: ja, maar ze kunnen het zelf wel betalen. Nee, daar heb je recht op. Terwijl hier in xxx weten mensen dat ze er recht op hebben, dus vragen ze het aan.’* Wat professionals helpen zijn de gesprekken met de jurist. Na het uiteenzetten wat boven gebruikelijke zorg is wat moet dan gecompenseerd worden vanuit de Jeugdwet waar eigen kracht er niet meer is? Sommige professionals zouden graag willen zien dat deze compensatie in de Richtlijn gebruikelijke hulp wordt meegenomen. Het uiteenzetten wat gebruikelijk hulp en boven gebruikelijke hulp is vinden professionals niet ingewikkeld. Echter missen professionals in de richtlijn hetgeen wat gecompenseerd moet worden zodat daar meer in gestuurd kan worden. Heel concreet zouden professionals graag helder willen krijgen in de richtlijn: wat de gemeente Groningen wel of niet wil vergoeden en waarom. En in de richtlijn concreter uiteenzetten wanneer je wel of niet zou moeten overgaan op compensatie. En een afwegingskader: als ouders wel de financiële middelen hebben, hoe weegt dat op ten opzichte van wel of geen jeugdhulp.*

Invloed eigen visie professional

De eigen ideeën en visies van professionals op ouderschap spelen altijd een rol in de besluitvorming. Een respondent legt uit: *‘Mensen kunnen zeggen van die laat ik helemaal thuis, Maar dat is gewoon niet realistisch. Zo werkt dat gewoon niet. Je neemt ze altijd mee. Ik vind alleen wel als je dit werk doet, moet je heel bewust zijn van je eigen normen en waarden. Ook ten aanzien van ouderschap.’* Over het algemeen denken de professionals dat hun visie op ouderschap overeenkomst met positief opvoeden, geweldloos verzet, Signs of Safety en andere benaderingswijzen. Dat er verschillen zijn in de ideeën en visies op ouderschap is volgens de professionals geen probleem: *‘Nee, ik vind dat juist heel goed. Dat is de enige manier om te leren. Als je altijd alleen maar vanuit jezelf redeneert, dan wordt de boel wel heel dichtgetimmerd.’* Het is maatwerk en voor sommige professionals hoeft dit proces niet op een meer eenduidige manier: *‘ik moet daarin wel mijn eigen ruimte en mijn eigen kaders kunnen*

bewaken.'' Andere professionals vinden het lastig en proberen er heel alert op te zijn, omdat zij dit zo zuiver mogelijk willen doen en bewust willen zijn van hun eigen aannames. Een respondent legt uit: *''Ik was een keer bij iemand thuis en moeder had een nieuw huis en daar stond eigenlijk nog helemaal niks, en moeder wou gewoon rustig sparen daarvoor. Mijn collega vond het echt heel zorgelijk en ik dacht ja, het is niet zo fijn, maar ik heb wel ergere dingen gezien. Daarom is het denk ik zo belangrijk, om dat ook te spiegelen.''*

Professionals geven aan dat collegiaal overleg in een MDO, intervisie of casuïstiek daarin heel belangrijk is. Een respondent legt uit: *''Misschien wel je eigen mensbeeld in het algemeen. Hoe je in het leven staat, hoe hoeveel controle je zelf nodig hebt. Zoveel controle denk je ook soms dat een ander nodig heeft. Dus daarom moet je eindeloos reflecteren. Waarom vind ik wat ik vind? Met reflectieve praktijk doen we dat ook mooi vind ik hoor. Daar hebben we echt leerbijeenkomsten en intervisies. Je kan wel denken, dit vind ik gewoon zo, maar waarom vind ik dat? Dat is ook hoe je zelf opgevoed bent of hoe je leeft dus je moet eigenlijk continu reflecteren.''* Sommige professionals geven aan dat dit tijdens de COVID-19 pandemie lastiger ging omdat zij vanuit huis werkten. Nu gebeurt het weer regelmatig dat professionals bij collega's binnen kunnen lopen om te sparren over: *''Ik zit hier en hier mee. Dit is wat het met me doet, dit zit heel erg in mijn allergie of denk even met me mee. Dus dat is denk ik ook wel wat er gebeurt en daar zou ik wel voor pleiten. Dat is een belangrijk onderdeel denk ik van het werk.''*

Professionals geven aan dat het gesprek aangaan met ouders om de invloed van hun eigen visie te controleren ook belangrijk is. Professionals delen hun hypothesen met het gezin om te controleren hoe zij dit zien, wat zij daarvan vinden, of het klopt wat de professionals zien of dat ze ernaast zitten. Dit is een constant proces in het hulpverlening en constant wat de professionals proberen te doen en te signaleren. Een respondent legt uit: *''Ik ben laatste een keer figuurlijk op mijn neus getikt door een moeder die zei: joh, je hebt het steeds over normaal, terwijl ik als twaalfjarig kind destijds de wietplanten bij mijn moeder water gaf. Oh ja wacht, jouw normaal is anders afgesteld dan mijn normaal, maar juist dan gaat het over het gesprek tussen: wat is nou oké voor jouw kind. Je hebt een vriend die jou slaat en je hebt een vierjarig kind die ziet dat. Wil jij dan later ook dat jouw kind later ook meisjes gaat slaan? Want goed voorbeeld doet goed volgen. En dan is het juist steeds spiegelen tussen het hier en nu en later en welk gat zit daar dan tussen?''* Ook verschillende culturen spelen hierin een rol. Echter professionals zijn het er unaniem over eens dat het hierbij niet gaat over slaan of niet slaan. Uiteindelijk gaat het er vaak niet om wat de professionals vinden, het gaat erom wat goed is voor het gezin op dat moment. Een respondent legt uit: *''Er zijn een aantal stokpaardjes die*

heel duidelijk zijn, hè? Geweld hoort nergens thuis. En praat totdat je een ons weegt. Dan maakt het uiteindelijk ook niet zo heel veel meer uit wat ik over een specifiek onderwerp denk.’’

Conclusie en discussie

Huidig onderzoek had als doel om de bruikbaarheid van de Richtlijn gebruikelijke hulp aan jeugdigen in Groningen inzichtelijk te krijgen, zodat er een advies geformuleerd kan worden over eventuele aanpassingen van de richtlijn. Om dit doel te behalen is er onderzocht in hoeverre professionals de Richtlijn gebruikelijke hulp benutten bij het in kaart brengen van de noodzaak voor jeugdhulp en welke knelpunten zij hierbij ervaren. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is er door middel van interviews gekeken naar de ervaringen van professionals rondom het proces van de noodzaak voor jeugdhulp, het gebruik van de richtlijn en de knelpunten en invloed van de eigen visie van professionals. In dit hoofdstuk staan de conclusie, discussie en aanbevelingen beschreven.

Wat betreft de inventarisatie en besluitvorming rondom het al dan niet toekennen van jeugdhulp blijkt uit de resultaten dat er een grijs gebied is, waarbij het onduidelijk is wat hoort bij opvoedingsvaardigheden van ouders en wat dusdanig uitzonderlijk is dat de hulp van ouders bovengemiddeld is. Dit komt overeen met het theoretisch kader waaruit blijkt dat boven gebruikelijke hulp buiten de hulp en zorg valt die ouders gemiddeld genomen kunnen bieden bij jeugdigen van dezelfde leeftijd met een gemiddelde normale ontwikkeling. Terwijl boven gebruikelijke hulp onder bepaalde omstandigheden ook van ouders mag worden verwacht (Gemeente Groningen, 2021). Uit de resultaten blijkt dat professionals deze afweging maken door te kijken naar wat een kind van die leeftijd zelf zou moeten kunnen. Wanneer een kind niet de vaardigheden beschikt die passend zijn bij de levensfase wegen de professionals de driehoek: omgevingsfactoren, kindfactoren en ouderfactoren tegen elkaar af. De meeste professionals kijken vervolgens of het kan worden opgelost binnen het gezin of met de mensen om het gezin heen of dat het dusdanig specialistisch is dat er jeugdhulp nodig is.

Uit dit onderzoek blijkt verder dat de Richtlijn gebruikelijke hulp niet voldoende bekend is. Vervolgens blijkt dat professionals wel gebruik maken van andere richtlijnen, waaronder Richtlijn passende hulp en Richtlijn goed genoeg ouderschap. Sommige WIJ-teams zijn nog in ontwikkeling om het stuk jeugd goed neer te zetten en meer te werken in richtlijnen. Dit doen zij zodat ze een eenduidige aanpak hebben en hierdoor leren zij veel van elkaar. Ince et al. (2020) en Bartels (2001) stellen dat het in kaart brengen van de noodzaak voor jeugdhulp gebaseerd is op orthopedagogische modellen. In het theoretisch kader kwam naar voor dat het onder andere het levensloopmodel en het sociale competentiemodel veel gebruikte modellen

zijn. De professionals hebben niet expliciet het gebruik van deze modellen benoemd. Bij het beschrijven van de gebruikte richtlijnen blijkt echter dat de belangrijke ontwikkelingstaken van jeugdigen en de opvoedingsopgaven die daar voor ouders tegenover staan, hier wel in verworven zijn. Over het algemeen vinden professionals dat de richtlijnen hen helpen omdat zij zich erachter kunnen verschuilen, bijvoorbeeld op het moment dat ouders in beroep gaan. Professionals geven aan dat het besluit genomen wordt namens het College op grond van een aantal goede argumenten. En deze goede argumenten zijn afgeleid uit de richtlijnen, uit de verordening en uit de wet. Hierdoor draait het minder om de professionals zelf en meer om wat de richtlijnen zeggen.

Professionals ervaren daarnaast ook een aantal knelpunten in het proces van inventarisatie en besluitvorming rondom al dan niet toekennen van jeugdhulp. De belangrijkste knelpunten waren de gebruiksonvriendelijkheid van richtlijnen en dat het vermogen van ouders niet meeweegt als zodanig eigen kracht van ouders in de besluitvorming. Ten slotte blijkt de eigen visie van professionals een belangrijke rol te spelen in het proces rondom de noodzaak voor jeugdhulp. Dit komt overeen met bestaande literatuur waaruit blijkt dat de eigen visie van professionals ervoor zorgt dat onder andere orthopedagogische modellen anders worden geïnterpreteerd (Hemrica & Bosker, 2019). In het theoretisch kader kwam naar voren dat meer eenduidigheid over de wijze waarop eigen kracht van ouders geïnventariseerd wordt, onder andere de besluitvorming over jeugdhulp transparanter maakt en borgt dat risico- en beschermende factoren systematisch worden beoordeeld (Bartelink, 2018). Verder blijkt dat de richtlijn bijdraagt aan heldere en navolgbare argumentatie omtrent waarom jeugdhulp noodzakelijk is (Hemrica & Bosker, 2019). Daarnaast stellen Grove et al. (2000) dat het structureren van besluitvorming en het gebruik van tools/vragenlijsten gemiddeld resulteren in betere inschattingen dan een ongestructureerd professioneel oordeel. Deze bevindingen uit de literatuur komen overeen met de resultaten uit het onderzoek waarin professionals aangeven dat de eigen visie van professionals een rol speelt in de inventarisatie en besluitvorming rondom jeugdhulp. Professionals geven aan dat het maatwerk is en dat dit ook zo hoort. De professionals proberen echter alert te zijn op de invloed van hun eigen visie, om hun werk zo zuiver mogelijk te kunnen uitvoeren en bewust te zijn van hun eigen aannames. Dit laat zien dat richtlijnen belangrijk zouden kunnen zijn om de invloed van de eigen visie te controleren.

Sterktes en limitaties

Dit onderzoek heeft verschillende sterktes. Allereerst is in het onderzoek de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid gemeten na het analyseren van drie transcripten in samenwerking met een tweede onderzoeker. De mate van overeenstemming tussen

verschillende onderzoekers is gemeten met Krippendorff's Alpha in het programma AtlasTi met een waarde van 0.844. Dit geeft aan dat de codes duidelijk geformuleerd zijn en dat de onderzoeksresultaten hetzelfde moeten zijn als het onderzoek door een andere onderzoeker wordt uitgevoerd (Antoine et al., 2014).

Ten tweede is er ruimte gecreëerd voor nieuwe invalshoeken vanuit de professionals door tijdens de analyse inductieve codes toe te voegen aan het codeboek. Zodoende zijn de volgende codes toegevoegd: Intercollegiaal overleg, Geschiedenis hulpverlening, Afweging in de besluitvorming, Geldzaken en Wachtlijsten. Door de semigestructureerde interviews zijn de resultaten niet gekaderd binnen de vooraf opgestelde thema's en is er ruimte gecreëerd voor nieuwe onderwerpen vanuit de respondenten (Galletta, 2013).

Hoewel dit onderzoek waardevolle inzichten biedt in de bruikbaarheid van de Richtlijn gebruikelijke hulp zijn er enkele limitaties waar rekening mee gehouden moet worden. De eerste limitatie betreft de relatief kleine onderzoeksgroep van vijf respondenten. Findley et al. (2021) stellen dat een kleine onderzoeksgroep ervoor kan zorgen dat de populatie niet voldoende gerepresenteerd is, en niet gegeneraliseerd kan worden naar een bredere populatie (externe validiteit). Desondanks zijn de resultaten representatief voor de werkwijze van professionals in verschillende WIJ-teams. Doordat er vijf respondenten zijn geïnterviewd die werkzaam waren op verschillende locaties uit WIJ Groningen is naar verwachting data-saturatie bereikt. Ten tweede zou er door de manier waarop de respondenten zijn geselecteerd rekening gehouden moeten worden met selectiebias. De selectie van de onderzoeksgroep zou invloed kunnen hebben op de resultaten (Broekhuizen et al., 2012). Van te voren waren de volgende inclusiecriteria opgesteld: 1) De professionals hebben een functie binnen WIJ Groningen met betrekking tot jeugd; 2) De professionals hebben een rol in de inventarisatie. Naderhand waren de respondenten echter ook werkzaam op verschillende locaties van WIJ Groningen, wat de validiteit van het onderzoek vergroot.

Aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen de volgende aanbevelingen worden geformuleerd over de Richtlijn gebruikelijke hulp. Het eerste advies is dat de Richtlijn gebruikelijke hulp meer geïntegreerd zou moeten worden in de WIJ-teams, voor een goede inventarisatie om te beslissen welke hulp professionals geven. Deze zou bijvoorbeeld meegenomen kunnen worden in de verplichte jeugdtraining voor alle nieuwe jeugdgeneralisten. Daarnaast geven professionals de voorkeur aan een centrale plaats voor alle richtlijnen waardoor het gebruik wordt vereenvoudigd. Bijvoorbeeld een pdf-bestand waar alle richtlijnen in staan en waar professionals in de zoekbalk kunnen tikken waar zij naar op zoek zijn.

Bovendien zou er een gemeentelijk besluit genomen kunnen worden over een inkomenstoets welke ingebed wordt in de Richtlijn gebruikelijke hulp. Er is naar voren gekomen dat sommige professionals voorstander zijn van een eerlijke inkomenstoets als het gaat om huishoudelijke hulp, maar ook in de vorm van PGB. Het uiteenzetten van wat gebruikelijke hulp en boven gebruikelijke hulp is vinden professionals niet ingewikkeld. Professionals missen echter in de richtlijn hetgeen wat gecompenseerd moet worden zodat daar meer in gestuurd kan worden. Heel concreet zouden professionals graag helder willen krijgen in de richtlijn wat de gemeente Groningen wel of niet wil vergoeden en waarom. Daarnaast zou een afwegingskader opgenomen kunnen worden in de richtlijn die professionals helpt met de afweging tussen de financiële middelen van ouders ten opzichte van wel of geen jeugdhulp.

Naar aanleiding van de limitaties kunnen de volgende aanbevelingen geformuleerd worden voor vervolgonderzoek. Een eerste aanbeveling voor volgend onderzoek is een grote dataset, waardoor een hogere externe validiteit wordt behaald. In dit onderzoek kwam ten slotte naar voren dat een groot deel van de professionals de Richtlijn gebruikelijke hulp niet kenden. Aansluitend op het verwerken van de richtlijn in de training van jeugdgeneralisten, zou het daarom interessant kunnen zijn om in vervolgonderzoek te kijken wat de ervaring is van professionals met de verbeterde richtlijn. Daarbij kan er worden onderzocht of de toepassing van de richtlijn professionals helpen bij het maken van een goede afweging omtrent het wel of niet toekennen van jeugdhulp.

Literatuurlijst

- Antoine, J. Y., Villaneau, J., & Lefeuvre, A. (2014). Weighted Krippendorff's alpha is a more reliable metrics for multi-coders ordinal annotations: experimental studies on emotion, opinion and coreference annotation. In EACL (pp. 10-p).
- Bakker, R. (2018). Jeugdzorg voor en na de Jeugdwet. *Overzicht van het gebruik van jeugdzorg 2011-2016*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Bartelink, C. (2018). *Dilemmas in child protection: Methods and decision-maker factors influencing decision-making in child maltreatment cases* (Proefschrift). Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Bartels, A. A. J. (2001). Behandeling van jeugdige delinquenten volgens het competentiemodel. *Kind en adolescent*, 22(4), 139–148.
<https://doi.org/10.1007/bf03060818>
- Berge, I.J. ten, & Vinke, A. (2006). Beslissen over vermoedens van kindermishandeling. Handreiking en hulpmiddelen voor het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. Utrecht/Woerden: NIZW Jeugd/Adviesbureau Van Montfoort.
- Broekhuizen, B., Groenwold, R., & Verheij, T. (2012). Bias en confounding: wat is waar? *Huisarts en wetenschap*, 55(8), 335. <https://doi.org/10.1007/s12445-012-0163-y>
- Carr, M. B., & Vandiver, T. A. (2001). Risk and Protective Factors among Youth Offenders. *Adolescence*, 36(143), 409–426. <https://web-p-ebshost-com.proxy-ub.rug.nl/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&sid=a16f9cfa-e2f6-4931-97ea-b7f77af1533e%40redis>
- Center on the Developing Child at Harvard University. (2016). *From best practices to breakthrough impacts: A science-based approach to building a more promising future for young children and families*. Boston, MA: Author.
- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M., & Bornstein, M. H. (2000). Contemporary research on parenting: The case for nature and nurture. *American Psychologist*, 55(2), 218–232. <https://doi.org/10.1037//0003-066X.55.2.218>
- Crnic, K., & Ross, E. (2017). Parenting stress and parental efficacy. In K. Deater-Deckard & R. Panneton (Eds.), *Parental stress and early child development*. New York, NY; Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-55376-4_11
- De Ruiters, T. J. (2016). De rechtstreekse verwijzing door de arts naar jeugdhulp. *Jeugdbeleid*, 10(1), 35–42. <https://doi.org/10.1007/s12451-016-0107-9>

- Findley, M. G., Kikuta, K., & Denly, M. (2021). External Validity. *Annual Review of Political Science*, 24(1), 365–393. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-041719-102556>
- Galletta, A. (2013). *Mastering the Semi-Structured Interview and Beyond: From Research Design to Analysis and Publication (Qualitative Studies in Psychology)* (Vol. 18). NYU Press.
- Gemeente Groningen. (2021). *Richtlijn gebruikelijke hulp aan jeugdigen aan Gemeente Groningen*. Groningen: Gemeente Groningen.
- Grove, W. M., Zald, D. H., Lebow, Z. B. S., Snitz, B. E., & Nelson, C. (2000). Clinical versus mechanical prediction: a meta-analysis. *Psychological Assessment*, 12, 19–30.
- Hemrica, J., & Bosker, J. (2019). Wanneer is het veilig genoeg? Samen werken aan een betere inschatting van veiligheid van jeugdigen. *Jeugdbeleid*, 13(1), 7–11. <https://doi.org/10.1007/s12451-019-00197-9>
- Hermanns, J. (2011). *Grenzeloze pedagogiek*. Gouda: Driestar Educatief.
- Ince, D., Kalthoff, H., Nikken, P., Hoex, J., Balledux, M., & Beekhoven, E. (2020). *Opgroeien en opvoeden*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Maccoby, E. E. (1992). The role of parents in the socialization of children: An historical overview. *Developmental Psychology*, 28(6), 1006–1017. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.28.6.1006>
- Marmot, M., & Bell, R. (2012). Fair society, healthy lives. *Public Health*, 126 (Supplement 1), S4–S10. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2012.05.014>
- Mortensen, J. A., & Barnett, M. A. (2015). Risk and Protective Factors, Parenting Stress, and Harsh Parenting in Mexican Origin Mothers with Toddlers. *Marriage & Family Review*, 1-21.
- Orobio Castro, B., Merk, W., Koops, W., Veerman, J. W., & Bosch, J. D. (2005). Emotions in Social Information Processing and Their Relations with Reactive and Proactive Aggression in Referred Aggressive Boys. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 34(1), 105–116. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3401_10
- Oudhof, M., de Wolff, M., de Ruiter, M., Kamphuis, M., L’Hoir, P. & Prinsen, B. (2013). *JGZ Richtlijn Opvoedingsondersteuning voor hulp bij opvoedingsvragen en lichte opvoedproblemen*. Utrecht: Nederlands Centrum Jeugdgezondheidszorg.
- Sanders, M. R., & Morawska, A. (2018). *Handbook of Parenting and Child Development Across the Lifespan*. Zwitserland: Springer Nature Switzerland AG.

- Sanders, M. R., & Turner, K. M. T. (2018). The Importance of Parenting in Influencing the Lives of Children. *Handbook of Parenting and Child Development Across the Lifespan*, 3–26. https://doi.org/10.1007/978-3-319-94598-9_1
- Slot, W. & van Aken, M. (redactie) (2019). *Psychologie van de adolescentie. Basisboek*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Spanjaard, H., & Slot, W. (2015, September). Tijden veranderen, ontwikkelingstaken ook. Een 'update' van het competentiemodel. *Kind en adolescent praktijk*, 14-21.
- Stals, K. (2017). Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming. *JGZ Tijdschrift voor jeugdgezondheidszorg*, 49(4), 69-72. <https://doi.org/10.1007/s12452-017-0108-8>
- Wallace, C., & Bendit, R. (2009). Youth policies in Europe: Towards a classification of different tendencies in youth policies in the European union. *Perspectives on European Politics and Society*, 10, 441-458. doi:10.1080/15705850903105868
- Welling, M. (2016). Staat de cliënt centraal in de Jeugdwet en de toegang? *Jeugdbeleid*, 10(3), 167–172. <https://doi.org/10.1007/s12451-016-0118-6>

Bijlagen

Bijlage A – Interview protocol

Introductie

Op verzoek van de gemeente Groningen en Wij Groningen verricht de vakgroep orthopedagogiek, sectie gedrag, opvoeding en kinderrechten, van de Rijksuniversiteit Groningen een inventariserend onderzoek naar de wetenschappelijke onderbouwing van de Richtlijn gebruikelijke hulp aan jeugdigen in Groningen. Deze masterthesis maakt deel uit van een overkoepelend onderzoeksproject dat als doel heeft om de advisering en besluitvorming over het verlenen van jeugdhulp in Groningen te toetsen aan het kinderrechtelijk en orthopedagogisch kader. Bij de medewerkers van de WIJ-teams in Groningen worden interviews afgenomen over de inventarisatie en overwegingen die een rol hebben gespeeld bij de advisering en besluitvorming rondom aanvragen voor jeugdhulp. Op basis van de onderzoeksresultaten kan een advies geformuleerd worden over eventuele aanpassingen en bruikbaarheid van de Richtlijn gebruikelijke hulp aan jeugdigen in Groningen.

Titel onderzoek

Richtlijn gebruikelijke hulp aan jeugdigen Gemeente Groningen

Een onderzoek naar in hoeverre professionals de Richtlijn gebruikelijke hulp benutten bij het in kaart brengen van de noodzaak voor jeugdhulp en welke knelpunten zij hierbij ervaren.

Informed consent

Na de uitleg over het onderzoek wordt gevraagd in hoeverre de respondent de informatiebrief over het onderzoek heeft gelezen en of de respondent daar vragen over heeft. Wanneer alles duidelijk is wordt gezamenlijk de toestemmingsverklaring doorgenomen. De onderzoeker legt uit waar de respondent voor tekent en vraagt nogmaals of de respondent vragen heeft voorafgaand aan het onderzoek. Wanneer de respondent begrijpt wat in de toestemmingsverklaring staat wordt deze door de respondent en de onderzoeker ondertekend.

Interview format

1. Wat gebeurt er precies op het moment dat een ouder komt met een vraag voor jeugdhulp?

Doorvraagactie: Wat wordt er geïnventariseerd en hoe gaat dat in zijn werk? Worden er tools/vragenlijsten gebruikt in de inventarisatie? Zo ja, welke dan? Wie doet wat? Wie zijn er betrokken bij de inventarisatie? Met wie wordt gesproken? Hoe doen jullie dat dan? Waar letten jullie op?

2. Ben je als professional bekend met de Richtlijn gebruikelijke hulp?

Doorvraagactie: Hoe gebruik je deze richtlijn precies? Wat levert het gebruik van de richtlijn je op? Wat werkt goed? Wat zou beter kunnen? Indien je het niet gebruikt: waarom gebruik je het niet?

3. Hoe besluit je op basis van je inventarisatie of jeugdhulp wordt toegekend of afgewezen?

Doorvraagactie: waarmee houd je rekening als je die afweging maakt? In hoeverre maak je hierbij een afweging tussen of de hulp die gevraagd wordt normaal gesproken verwacht mag worden van de ouder of dat het dit niveau overstijgt? Waarmee houd je allemaal? Wat vind je van hoe die afweging nu wordt gemaakt? Wat gaat goed? Wat kan beter?

4. Wat is je mening over hoe de besluitvorming nu gaat?

Doorvraagactie: Wat gaat goed? Ervaar je knelpunten in het proces van besluitvorming en hoe zou dit anders of beter kunnen?

5. In hoeverre heb je het idee dat jouw eigen ideeën of visies op ouderschap van invloed zijn op jouw besluitvorming?

Doorvraagactie: Kun je dat toelichten?

6. Zijn er nog andere dingen die je graag wil delen/waar rekening mee gehouden moet worden die nog niet zijn besproken?

Bijlage B – Codeboek

A. Proces van inventarisatie

- A1. Hulpvraag van ouders
- A2. Gesprekken met ouders
- A3. Ontwikkelingstaken kinderen
- A4. Opvoedingsvaardigheden ouders
- A5. Uitdagingen in de opvoeding
- A6. Beschermende factoren in de opvoeding
- A7. Risicofactoren in de opvoeding
- A8. Draaglast en draagkracht ouders
- A9. Rol van het kind in de inventarisatie
- A10. Intercollegiaal overleg
- A11. Geschiedenis hulpverlening

B. Ervaring van professionals met tools/vragenlijsten die worden gebruikt in de inventarisatie

- B1. Richtlijn gebruikelijke hulp
- B2. Andere tools/vragenlijsten

C. Proces van besluitvorming

- C1. Ontwikkelingstaken kinderen
- C2. Opvoedingsvaardigheden ouders
- C3. Uitdagingen in de opvoeding
- C4. Beschermende factoren in de opvoeding
- C5. Risicofactoren in de opvoeding
- C6. Draaglast en draagkracht ouders
- C7. Afweging in de besluitvorming

D. Ervaren knelpunten

- D1. Proces van inventarisatie
- D2. Proces van besluitvorming
- D3. Eenduidigheid van professionals
- D4. Risico- en beschermende factoren systematisch beoordelen
- D5. Geldzaken
- D6. Wachtlijsten

E. Invloed eigen visie professional

E1. Inschatten van de opvoedsituatie voor een kind

E2. Interpretatie orthopedagogische modellen

E3. Noodzaak van jeugdhulp inschatten

Bijlage C – Codeboom

